
UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND HOTARELE ȚĂRII MOLDOVEI ÎN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIV-LEA – POCUȚIA ȘI COLOMEEA

Ion Eremia

Problema constituirii teritoriale a Țării Moldovei s-a aflat permanent în atenția istoricilor, dar, până în prezent, mai multe aspecte ale acesteia nu și-au găsit o explicație acceptabilă. Printre acestea se numără și aspectul privitor la intrarea, e drept, pentru o scurtă perioadă de timp, a regiunii Pocuția și a orașului Colomeea (Коломыя) în componența Țării Moldovei, ultimul fiind menționat pentru prima dată în cunoscuta sursă istorică rusească *Cronica lui Ipatie* la anul 1240. Totuși, este de remarcat faptul că localitatea dată nu a fost inclusă de cercetătorii ruși și sovietici printre orașele mari ale Rusiei Haliciene (Тихомиров 1956, 41, 328-337).

Atenția noastră se va axa însă asupra examinării unei alte surse istorice și anume *Lista tuturor orașelor rusești, îndepărtate și apropiate* (А се имена всем градом рускым далным и ближним) pe care o aflăm în mai multe cronici rusești, cea mai timpurie redacție a acesteia, conform aprecierilor specialiștilor, fiind cea inclusă în *Cronica de la Novgorod*, așa-numita *Новгородская первая летопись младшего извода*, alcătuită prin anii '30 a secolului al XV-lea (Тихомиров 1952, 221).

Istoricul sovietic M.N. Tihomirov a întreprins o examinare minuțioasă a *Listei* care se află inserată pe filele mai multor cronici rusești și, în consecință, în studiul publicat în anul 1952 propunea atenției specialiștilor o *Listă* îmbunătățită, mai exactă, a acestei importante surse istorice, care începe cu enumerarea orașelor, apreciate drept „bulgare și volohe”: „На Дунаи, Видычев град, о седми стенах каменных, Мдин. И об ону страну Дунаа. Тернов, ту лежит святаа Пятница. А по Дунаю, Дрествин. Дичин, Килиа. А на усть Дунаа, Новое село. Аколякра. На море, Карна. Каварна. А на сеи стороне Дунаа. На усть Днестра над морем, Бельгород. Черн, Ясьскый торг на Пруте реце. Романов торг на Молдове. Немеч в горах. Корочюнов камен. Сочява. Серет. Баня. Чечюнь. Коломыя. Городок на Черемоше. На Днестре Хотень. А се болгарскый и волоскый гради” (Тихомиров 1952, 223).

Așadar, *Lista* începe cu orașele de la Dunăre, din nordul Bulgariei și încheie compartimentul respectiv cu precizarea că „acestea sunt orașe bulgare și volohe” (românești - I.E.), prin **voloh**, în cazul de față, **subînțelegându-se** (s.n. - I.E.) orașele din Țara Moldovei. Evident, la data redactării *Listei*, subiect care va fi analizat mai jos, nu se poate vorbi de o stăpânire bulgară la nordul Dunării, de aceea, este limpede că orașele indicate la nord, adică în stânga acestui râu, erau, după precizarea cronicii, volohe, deci ele se aflau în componența Țării Moldovei.

Faimoasa *Listă* a orașelor rusești a atras atenția a numeroși istorici, mai ales din fosta URSS și Rusia, și doar tangențial, sursa dată a constituit obiectul atenției istoriografiei românești, unica contribuție mai esențială fiind de fapt studiul lui Alexandru Andronic, publicat în anul 1965 (Andronic 1965).

Problemele principale care au stat în atenția specialiștilor au fost:

A) Credibilitatea aceste surse ca sursă istorică sigură.

M.N. Tihomirov îl aprecia drept un minunat izvor istorico-geografic, care conține un număr de 358 de orașe, istoricul numit reușind să cartografieze 304 dintre acestea și exprima speranța că cercetările ulterioare vor micșora substanțial numărul orașelor necunoscute (Тихомиров 1952, 215, 219-220). La această opinie a lui M.N. Tihomirov a aderat și Alexandru Andronic (Andronic 1965, 208).

Ștefan S. Gorovei consideră că sursa dată reflectă realitatea bazată pe cunoașterea dinăuntru a rosturilor și calităților așezărilor respective în viața economică, administrativă etc. a principatului moldav (Gorovei 1986-1987, 269).

B) De ce sunt incluse ca rusești mai multe orașe care, în realitate, nu au fost nici anterior, nici la momentul alcătuirii *Listei*, rusești.

M.N. Tihomirov considera că împărțirea *Listei* în orașe volohe, bulgare, volâniene, kievene, litua-

niene etc., reflectă absolut corect situația politică din Europa de Est, care includea orașele „rusești”, adică orașele populate cu ruși, ucraineni, bieloruși, moldoveni, bulgari, iar în unele cazuri, cu o populație amestecată din bieloruși și lituanieni. Același autor mai credea că orașele moldovenești (volohe) au intrat în *Listă* în virtutea comunității limbii scrise în Moldova și Valahia în epoca medievală (Тихомиров 1952, 218). Este însă de reținut faptul că în *Listă* nu este amintit nici un oraș din Țara Românească (Valahia), așa că acest argument nu pare să reflecte situația reală. În opinia aceluiși autor, *Listă* dată confirmă faptul că deja la începutul secolului al XV-lea exista ideea despre unitatea „Țării Rusești”, conștientizarea legăturilor rușilor cu slavii balcanici și cu moldovenii care utilizau limba slavonă în scris și chiar „unitatea rușilor, ucrainenilor, bielorușilor, moldovenilor, bulgarilor” (Тихомиров 1952, 218). Evident, această „unitate” a popoarelor menționate în a doua jumătate a secolului al XIV-lea nu are nimic în comun cu realitatea istorică.

Într-un studiu ulterior, publicat în anul 1969, M.N. Tihomirov scria că alcătuitorul *Listei* desigur știa că orașul Târnov și orașele moldovenești nu țineau de orașele rusești, dar a făcut acest lucru din considerentul că în bazinul Dunării de Jos și în Moldova elementul rusesc era încă puternic, iar puterea nominală a marelui cneaz lituanian se întindea la sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul celui următor până aproape de Dunăre (Тихомиров 1969, 135). Desigur și aceste raționamente ale autorului sunt departe de a reflecta situația reală.

Referindu-se la problema dată istoricul din Rusia Igor Danilevski consideră că apelativul „rusești” utilizat în *Listă* față de orașele bulgare, valahe (=moldovenești), poloneze, lituaniene, corespund apartenenței confesionale și nu etnice. Același autor mai precizează că termenul „rusești” nu putea avea semnificație etnică sau politică. Opinia dată este argumentată de autor cu informația unei cronici rusești care descriind evenimentul cuceririi Constantinopolului de către turci spune că turcii nu au distrus „credința rusească”, „*русь*” merg la biserică, botezul este „rusesc”, adică, este vorba despre ortodoxie în general și nu despre ruși ca atare (Данилевский 1997).

C) Stabilirea datei, adică timpul, perioada când a fost alcătuită *Listă* cu pricina.

M.N. Tihomirov, unul dintre specialiștii consacrați care a examinat *Listă* dată, considera că ea a apărut la sfârșitul secolului al XIV-lea, mai sigur, între anii 1387-1392 (Тихомиров 1952, 218; Тихомиров 1979, 88).

V.A. Rybakov data *Listă* orașelor rusești cu anul 1396 (Рыбаков 1953, 31).

E.P. Naumov pornea de la din considerentul că biserica moldovenească era dependentă de cea din Halici și Kiev și își puna obiectivul de a explica „când și de ce a fost posibil apariția unei dependențe sau a unirii bisericesti dintre Moldova și Bulgaria la cumpăna secolelor al XIV-lea și al XV-lea” (Наумов 1974, 154). Faptul că *Listă* menționează doar două orașe din Bulgaria de Nord, Târnovo și Vidin, indică, în opinia lui E.P. Naumov, faptul că enumerarea orașelor bulgare în *Listă* s-a făcut atunci când clerul bizantin abia începuse să-și instaleze puterea sa acolo, cronologic, după anul 1393 și, ceea ce este mai important, că anume în acest timp s-a stabilit și dependența temporară bisericească a Bulgariei față de Moldova, deoarece greul Ieremia, numit de către Patriarhia din Constantinopol mitropolit în Moldova, dar necunoscut și alungat de aici, a primit de la aceeași Patriarhie dioceza Târnovo. Posibil, opinează în continuare autorul, Ieremia, care nominal era mitropolit al Moldovei, după primirea Târnovei a fost numit și exarh al Vidinului și Cavarnei, adică a tuturor acelor orașe din Bulgaria și Dobrogea care sunt menționate în *Listă* orașelor rusești. Anume în acest timp, 1394-1396, considera numitul autor, în închipuirile unor ierarhi ai bisericii ortodoxe s-a format schema acestei supunerii religioase a Bulgariei față de Moldova, Halici și Kiev, schemă reflectată în *Listă* orașelor rusești. Autorul este absolut convins că anume în anii 1394-1396 a fost alcătuită *Listă* cu pricina, la inițiativa mitropolitului de Kiev Kiprian, iar în cronică rusă a fost inclusă în anul 1409 (Наумов 1974, 155-156).

I.E. Tamm, în comentariile incluse la studiul lui M.N. Tihomirov publicat în anul 1979, acceptă datarea propusă de E.P. Naumov, 1394-1396, pe care, fără a explica motivele, o consideră mai exactă (Тихомиров 1979, 357).

L.L. Polevoj considera că **Listă** orașelor rusești a fost alcătuită prin anii '90 ai secolului al XIV-lea (Полевой 1979, 61).

Problema datării *Listei* orașelor rusești a fost reluată de cunoscutul istoric moscovit V.I. Janin într-

un studiu publicat inițial în 1995 (Янин 1995) și republicat în anul 1998 (Янин 1998). Examinând încă o dată „materialul rusesc” din această *Listă*, autorul consideră că opinia statornică în literatura istorică referitor la aceea că sursa dată nu poate fi datată anterior anului 1387, contravine realităților istorice și politice de atunci. Analiza materialului oferit de *Listă* i-a permis autorului să dateze acest valoros izvor istoric cu anii 1375-1381. Alcătuită nu mai târziu de anul 1381, conchi-de autorul, ulterior *Listă* a mai fost supusă unor corectări și în a doua jumătate a anilor '30 sau în anii '40 a secolului al XV-lea a obținut forma cunoscută în prezent (Янин 1998, 67-68).

Punctul de vedere al lui V.L. Janin referitor la datarea *Listei* este împărțit și de Igor Danilevski (Данилевский 1997).

Istoricul ucrainean Felix Šabul'do, într-un studiu publicat în anul 2001 nu face nici o referință la concluziile la care a ajuns V.L. Janin, fie că opiniile acestuia i-au rămas necunoscute, fie din alte considerente, de aceea nu putem cunoaște atitudinea domniei sale față de datarea propusă de istoricul de la Moscova, și consideră că *Listă* orașelor rusești în redacția ei finală a fost alcătuită în toamna anului 1396 (Шабульдо 2001).

În privința datării *Listei* în cauză s-au pronunțat și unii istorici români. Alexandru Andronic credea că „fragmentul cuprinzând orașele moldovenești s-a alcătuit în timpul domniei lui Petru Mușat (1375-1391) cu oarecare certitudine după 1388”, când, în opinia sa, Colomeea ar fi intrat în componența Moldovei, interval apreciat de autor între anii 1388-1391 (Andronic 1965, 210).

Constantin Cihodaru propunea o datare puțin modificată și opina că *Listă* a fost alcătuită prin anii 1389-1392 (Cihodaru 1971, 37).

Ștefan S. Gorovei consideră că *Listă* cu pricina a fost alcătuită „circa 1390” (Gorovei 1986-1987, 269).

Alexandru Artimon și Ioan Mitrea cred, ca și Alexandru Andronic, că *Listă* orașelor rusești a fost alcătuită între anii 1388-1391 (Artimon, Mitrea 1996, 44-45).

D) Autorul *Listei*.

M.N. Tihomirov considera că autorul *Listei* a fost, fără îndoială, rus, fără a face alte precizări (Тихомиров 1952, 218). Alți autori nu s-au pro-

nunțat atât de categoric în privința autorului, majoritatea susținând ideea că *Listă* s-a scris „la inițiativa” mitropolitului Kiprian.

E) Locul scrierii *Listei*.

M.N. Tihomirov presupunea că *Listă* dată a fost scrisă la Novgorod, în cercurile negustorești, strâns legate de deplasările în interes comercial în diferite orașe (Тихомиров 1952, 218-219).

B.A. Rybakov presupunea o origine bisericească a *Listei*, alcătuită în baza unor liste regionale în cancelaria mitropolitului Kiprian din Kiev, în regiunea Kievului sau în Volânia (Рыбаков 1953, 31-32).

A.V. Podosinov se oprește detaliat la problema locului unde a fost alcătuită *Listă* orașelor rusești. Examinând principiul alcătuirii acestei *Liste* autorul ajunge la concluzia că este vorba de principiul centric. Având în vedere și faptul că toponimul „Залесский” a apărut, în conceptul autorului, inițial la Smolensk, el formulează ipoteza că *Listă* cu pricina a fost alcătuită la Smolensk, sau, cel puțin, a existat o legătură apropiată a autorului *Listei* cu Smolenskul (Подосинов 1978, 41-48).

Constantin C. Giurescu accepta opinia enunțată de mai mulți istorici sovietici că *Listă* a fost scrisă la Kiev (Giurescu 1997, 72).

F) Scopul alcătuirii acestei *Liste*.

A.V. Podosinov acceptă ideea enunțată de alți istorici că *Listă* orașelor rusești a fost alcătuită „la inițiativa mitropolitului rus Kiprian”, care pretindea extinderea sferei de influență a mitropoliei de Kiev, devenită *de-facto* în acest timp, de Moscova (Подосинов 1978, 40).

G) Sursele scrierii.

M.N. Tihomirov credea că *Listă* a fost alcătuită în baza așa-numitelor „*dorojniki*” sau liste regionale ale localităților (Тихомиров 1952, 219).

Constantin C. Giurescu împărtășea opinia istoriografiei sovietice că *Listă* orașelor rusești a fost alcătuită în temeiul unor liste regionale, așa ar explica autorul situația că ea nu include nici un oraș din Țara Românească (Giurescu 1997, 72).

Referindu-se la sursele *Listei*, Ștefan S. Gorovei opina că ea a fost „redactată pe baza informațiilor plecate din Moldova sau culese la fața locului de către negustori” (Gorovei 1986-1987, 269).

Acestea fiind spuse, remarcăm faptul că, *Lista orașelor rusești* indică destul de limpede că la momentul alcătuirii ei, orașul Colomeea și, deci, întreaga Pocuție, era parte componentă a Țării Moldovei, situație care, deschis, nu a fost contestată de nici un istoric. Spre exemplu, într-un studiu publicat încă în anul 1964, B.A. Timošćuk era încrezut că în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, fără a indica de când, dar, credea numitul istoric, cu siguranță până în anul 1395, Colomeea a intrat în componența Țării Moldovei, de aceea, denumirea orașului a fost inclusă în *Lista orașelor rusești* (Тимошук 1964, 215).

În anul 1979 studiul lui M.N. Tihomirov din 1952, la care ne-am referit și mai sus, a fost republicat (Тихомиров 1979, 83-137). La paginile 133-137 este reeditat și textul *Listei*, dar, editorul de la 1979 face o precizare esențială și ne informează că pe o variantă de lucru a studiului citat al lui M.N. Tihomirov, indicându-se la orașul Colomeea (*Коломыя, волошский*), într-o notă marginală scrisă cu creionul, istoricul rus se întreba: Când a devenit moldoveană? („*Когда стала волошской?*”) (Тихомиров 1979, 135), întrebare lăsată fără răspuns de către autor.

În studiul publicat în anul 1965 Alexandru Andronic exprima convingerea că Colomeea s-a aflat în componența Moldovei începând cu anul 1388 și până la 1394 (Andronic 1965, 210, 214).

Includerea Colomeii în *Listă* ca oraș românesc, considera Constantin C. Giurescu în studiul publicat în 1967 și republicat în 1997, „poate fi interpretată în sensul că ea fusese luată în stăpânire de către Petru al Mușatei, **la finele domniei sale** (s.n. - I.E), în urma neachitării sumei de 3 000 de ruble pe care o împrumutase, cu gaj lui Vladislav Jagiello ... în 1388, sau că acest oraș, cu cetatea lui, figura printre cetățile pe care Teodor Koriatovici le lăsase în 1354 „vlahilor” (Giurescu 1997, 72).

Să examinăm mai întâi cea de a doua variantă propusă de Constantin C. Giurescu. Autorul, în baza unei surse istorice rusești, cunoscute sub numele de *Cronica lui Bychowic*, afirma eronat că bătălia de la Sinie Vody, ar fi avut loc în anul 1351, când au fost înfrânți cei trei frați tătari, considerați „*отчичами и дедичами Подольской земли*” (Хроника 1966, 56) și Podolia a nimerit în mâinile lituanienilor și anume ale lui Teodor Koriatovici, care la 1354 se retrage și cedează stă-

pânirea sa regelui Ungariei Ludovic cel Mare, iar „cetățile” au fost lăsate pe seama „volohilor”, adică a românilor din Moldova (Giurescu 1997, 67, 244; Ipoteză admisă și de Ion Gumenâi. Vezi Gumenâi 2002, 68). Prin aceste cetăți, considera Constantin C. Giurescu, „se înțelege îndeobște Hotinul, Țețina și Hmielovul”, considerând incontestabil faptul că moldovenii au stăpânit Hotinul încă înainte de întemeierea statului independent al lui Bogdan I (Giurescu 1997, 244).

Dar, opinia lui Constantin C. Giurescu nu poate fi acceptată din următoarele considerente. În primul rând, marea bătălie de la Sinie Vody, condusă de marele cneaz lituanian Olgierd (1296-1377) și în urma căreia forța militară a celor trei principii tătari a fost zdrobită, a avut loc nu în 1351, ci mult mai târziu, în toamna anului 1362.

În al doilea rând, *Cronica lui Bychowic* consemnează destul de clar orașele din Podolia, din stânga râului Nistru și anume, Smotrici, Bakota, Kamenetș și altele care nu sunt indicate nominal, și deci, nicidecum nu poate fi vorba de orașele Hotin, Țețina și Hmielov, eventual Colomeea, toate situate în dreapta râului Nistru.

În al treilea rând, Teodor Koriatovici, despre care *Cronica lui Bychowic* afirmă că ar fi fugit „*из Подольской земли к венграм, а в городах посадил волохов*” (Хроника 1966, 57), a fost cneaz al Podoliei abia prin anii 1380/1386-1393. Istoricul ucrainean Leonti Voitovici admite că el s-ar fi putut afla un anumit timp, prin anii 1360-1370, în Transcarpatia, care pe atunci era în componența statului maghiar, și să fi primit unele moșii din domeniul regal. Tot în acest timp posibil că el s-ar fi căsătorit cu sora soției regelui Sigismund (Войтович 2000).

Așadar, evenimentele descrise de *Cronica* data sunt mult mai târzii, iar orașele amintite nu sunt altele decât cele din Podolia, pe care sursa dată le și amintește (Brațlav, Sokoliți, Cameneț, Smotrici, Cerlenâi grad) lăsate românilor de acolo, care, fără îndoială, constituiau un element etnic considerabil.

Totuși, pasajul de mai sus, referitor la faptul că Teodor Koriatovici ar fi fugit „*из Подольской земли к венграм, а в городах посадил волохов*”, poate fi interpretat și în alt sens. Atenționăm în mod deosebit la data foarte incertă a începerii „domniei” lui Teodor Koriatovici în Podolia, oferită de Leonti Voitovici, plasată între anii 1380 și 1386,

domnie care a continuat până la 1393, când el într-adevăr, din cauza că trupele moldo-podolice au suferit înfrângere, a părăsit Podolia și a plecat cu familia în Ungaria, sperând ca cu ajutorul lui Sigismund să continue lupta, iar în Podolia l-a lăsat pe voievodul Nestis, căruia i-au venit în ajutor detașamente de moldoveni și unguri. Ulterior, Teodor Koriatovici nu s-a mai împăcat cu Jagiello și, în schimbul unor teritorii primite de la regele Ungariei, a transmis acestuia drepturile sale asupra Podoliei (Войтович 2000).

De fapt, anul 1386 poate fi eliminat din discuție, el fiind rodul interpretării eronate de către istoricul ucrainean Leonti Voitovici a afirmațiilor lui Pavel Parasca din studiul publicat în anul 1981 (Параска 1981, 105-106) că, chipurile, pe la 1386, Konstantin Koriatovici ar fi stăpânit la Cetatea Albă, iar după aceea, conform istoricului ucrainean el s-ar fi întors în Podolia, unde ar mai fi fost cneaz. În același timp este de reținut, că examinarea obiectivă a surselor istorice de către Leonti Voitovici l-a condus la concluzia mai plauzibilă că numitul Konstantin Koriatovici decedase cu mult timp înainte de 1386, în răstimpul 1366-1374, aproximativ pe la 1370.

Oricum, această perioadă este una prea puțin cunoscută în istoria Podoliei. În acest context, un interes deosebit prezintă informația fixată în mai multe cronicile rusești, plasată în segmentul cronologic 1385-1386: „Того же лета прибеже сын князя великого Дмитрия Ивановича, князь Василий в Подольскую землю в Великия Волохи к Петру воеводы” (Cităm aici din cronică numită Semionovskaia, Полное 1913, 136). Informațiile oferite de sursele narative rusești permit, în opinia noastră, formularea ipotezei cu privire la controlul politic al domnului Moldovei Petru Mușat asupra teritoriilor Podoliei. Numai în acest caz Vasile, fiul marelui cneaz Dmitri Ivanovici, ar fi sosit în „țara Podoliei”, în „Voholia Mare”, la domnul Moldovei Petru Mușat și nicidecum în sensul că teritoriile de la apus de Nistru și chiar de Prut sunt prezentate de cronicile rusești drept parte componentă a Podoliei (Параска 1981, 104-105). În acest context este de reținut opinia ulterioară exprimată de Pavel Parasca, care sesiza prezența politică a voievodatului Moldovei și în Podolia Mică, teritorii pe care le-ar fi cedat ulterior polonilor, în urma presiunilor făcute, probabil, cu ocazia negocierilor din toamna anului 1387 (Parasca 2002, 36-37).

În continuare, să examinăm prima variantă propusă de Constantin C. Giurescu.

În urma depunerii omagiului și jurământului de fidelitate (1387) de către domnul Moldovei Petru Mușat și boierii țării, Moldova devine o țară vasală Coroanei polone, vasală în sensul european al cuvântului, de la care regele Wladislaw Jagiello a pretins ajutor armat, sfat și bani în schimbul oferirii protecției, dar, conform aprecierilor mai multor specialiști, această situație nu a afectat statutul Țării Moldovei de stat independent.

Cele două acte care au urmat pe 3 și 10 februarie 1388, referitoare la împrumutul bănesc solicitat de rege și acordat de Petru Mușat, confirmă afirmația de mai sus. Atenționăm în primul rând asupra titulaturii regelui Wladislaw, în care el nu apare și ca stăpânitor al Moldovei, ci doar ca rege al Poloniei, „stăpânitor al Litvaniei, Rusiei și domnitor al multor altor țări” (Costăchescu 1932, 604-605). Ultima parte a frazei din documentul citat nicidecum nu implică subînțelegerea Țării Moldovei. Totuși, expresia „**pan** (s.n. - I.E.) Petru voievod al Moldovei, ginerele și prietenul nostru”, utilizată în scrisoarea regelui din 3 februarie 1388 pare să vorbească despre intenția regelui Wladislaw Jagiello de a diminua într-o câțiva demnitatea domnească a lui Petru Mușat, titlul „**pan**” semnificând în Polonia, în conceptul timpului, doar un mare boier, un mare demnitar, care avea funcția de voievod al Moldovei (să nu uităm că, din punct de vedere administrativ-teritorial, Polonia era împărțită în voievodate - I.E.) și, mai era și „ginerel” și „prietenul” regelui. Referitor la „ginerel”, Ștefan S. Gorovei crede că este vorba de căsătoria lui Petru Mușat cu o rudă a regelui Wladislaw Jagiello, o prințesă din familia Gedimin (Gorovei 1997, 134-137), opinie acceptată și de alți istorici (Rezachevici 2001, 451-452).

În scrisoarea menționată, din 3 februarie 1388, regele Wladislaw Jagiello solicita un împrumut de 4 000 de ruble pe care se obliga să-i restituie integral peste trei ani de zile, adică până la 3 februarie 1391. În cazul în care regele nu-și va putea onora obligația în timpul indicat, „orașul nostru Halici și cu acest ținut ce atârnă de el îl vom pune amanet”. Astfel, orașul Halici și ținutul respectiv urmau să treacă sub control moldovenesc abia de la 3 februarie 1391 și această situație să dureze până când regele va înapoia toată suma împrumutată (Costăchescu 1932, 453). Mai mulți au-

tori, cu unele excepții, spre exemplu, Constantin Racoviță (Racoviță 1940, 238), au citit prea repede textul documentului în cauză și au afirmat că în schimbul împrumutului regele îi amănetază „pentru trei ani orașul și ținutul Halici cu Pocuția” (Rezachevici 2001, 606).

Scrisoarea regelui polon întrevedea și posibilitatea unui atac împotriva orașului Halici din partea vreunui dușman, în timpul când el se va afla sub autoritatea domnului Moldovei. Este o aluzie cât se poate de clară la Ungaria. În acest caz, conform actului regal, domnul în funcție, Petru, fratele său Roman sau copiii lor „oricare dintre ei va fi viu”, trebuiau să apere orașul „cu dreaptă credință și cu toată puterea lor, fără viclenie”, urmând totodată ca regele polon să fie anunțat despre atac, pentru „ca să le dăm ajutor”. Dacă totuși, subliniază scrisoarea regală, acest „oraș ar fi luat cu puterea” de către acest dușman, Wladislaw Jagiello se obliga să restituie suma împrumutată de la domnul Moldovei (Costăchescu 1932, 606).

Așadar, teritoriile care șase luni anterior, în august 1387, erau încorporate la Polonia, regele Wladislaw Jagiello era gata să le transmită peste trei ani de la ziua împrumutului bănesc, amanet domnului Moldovei, în contul banilor pe care, eventual, el nu i-ar restitui în termenele stabilite. Prin aceasta, actul regal confirmă nesiguranța Poloniei privind stăpânirea Rusiei Haliciene, iar „dușmanul” invocat care ar putea cuceri prin forță regiunea dată, fără îndoială, este Ungaria. Astfel, prin documentul din 3 februarie 1388, Moldova, într-un mod foarte subtil, era chemată să se alieze orientării antiungare a Poloniei, să apere, după ce o va primi, regiunea menționată cu toată puterea, „fără viclenie”. Apare foarte interesant și faptul că Petru Mușat sau urmașii lui urmau să se adreseze regelui după ajutor, acesta însă nu-și lua obligația de a-l acorda și de a menține orașul cu orice preț pentru Țara Moldovei, dimpotrivă, se admitea posibilitatea cuceririi lui de către dușmani, fapt care confirmă încă o dată atât nesiguranța „drepțurilor” Poloniei, cât și stăpânirea reală poloneză asupra Haliciului, sau, eventual, asupra Moldovei. Dar, chiar și în acest caz, Wladislaw Jagiello se obliga să restituie banii împrumutați de la domnul Moldovei.

Scrisoarea de răspuns a domnului Moldovei din 10 februarie 1388 este alcătuită pe un ton destul de reținut. Expresia că domnul a dat deja acestui

„pan al Varșoviei” doar trei mii de ruble de argint frâncesc „în acea greutate, cu care am început să dăm de la Luțk”, duce la gândul unei noi întrevederi între Petru Mușat și, poate cu Wladislaw Jagello, poate cu reprezentanții acestuia, după întâlnirea de la Liov din septembrie 1387, în localitatea menționată, anume la Luțk, unde domnul inițial a acceptat suma de 4000 de ruble solicitată de rege și chiar a împrumutat o parte din ea regelui. Ulterior însă, revenind la Suceava s-a retractat și cere de la rege o nouă scrisoare pentru 3 000 de ruble (Costăchescu 1932, 606). Scrisoarea lui Petru Mușat, prin expresiile sale seci, trădează prudența vizibilă a domnului față de suzeranul său, regele Wladislaw. Posibil, domnul Moldovei și-a văzut, într-un fel, lezată onoarea sa și a țării sale la Luțk, posibil, să fi apreciat împrumutul ca o formă de presiune politică din partea regelui polon.

Venirea lui Roman I în scaunul Moldovei este semnificativă din mai multe puncte de vedere. Chiar în primul document păstrat de la el, din 30 martie 1392, domnul Moldovei se intitulează „marele singur stăpânitor, din mila lui Dumnezeu domn” (DRH 1975, A, I, 3), ceea ce exprimă neîndoiește suveranitatea țării, domnia căreia nu o datorează nimănui, doar lui Dumnezeu. Valentin Al. Georgescu consideră că formula „din mila lui Dumnezeu” și „singur stăpânitor” însemna „afirmarea că în țara lor ei înțeleg și au putere să se comporte cu independența și autoritatea supremă a unui împărat, față de puternicii vecini cu ambiții de suveranitate, sau în interior, când cereau ascultare, judecau și pedepseau” (Georgescu 1995, 158). Să ne amintim că în Rusia titlul de „самодержецъ”, deci, „singur stăpânitor”, l-a luat abia Ivan al III-lea în a doua jumătate a secolului al XV-lea.

În același act, Roman I făcea o precizare importantă, anume că el este stăpân „de la munte până la mare” (DRH 1975, A, I, 3), ceea ce, în opinia lui Constantin Rezachevici, care, totodată precizează că „планины” (plonini) nu înseamnă munte, ci *Codrii Plonini*, ar însemna că odată cu noua domnie „s-a vădit beneficiul lungii domnii” a lui Petru Mușat, care a extins hotarele țării până la Marea Neagră (Rezachevici 2001, 457).

Pe de altă parte, în baza unor surse istorice muntene, Victor Spinei argumenta că „планины” înseamnă totuși munte (Spinei 2001, 190). În același context, Șerban Papacostea crede că Moldova

și-ar fi extins hotarele spre sud cu sprijinul Poloniei (Papacostea 2000, 51), numai după anul 1387. Tot Roman I este primul domn pe sigiliul căruia apare inscripția în limba slavonă, limba oficială a Bisericii Ortodoxe din Moldova de atunci (Șimanschi 1980, 147), ceea ce, fără îndoială, a semnalat și mai mult individualitatea statală a Moldovei față de cele două state catolice vecine, Polonia și Ungaria.

Sursele documentare nu ne oferă nici o informație referitor la împrumutul făcut de fratele său, Petru Mușat, regelui Wladislaw și nici despre Halici, dar în actul de închinare și credință a domnului și a boierilor din 5 ianuarie 1393 regele era „din mila lui Dumnezeu, Craiu al Poloniei, mare cneaz al Litvaniei și domn al întregii Țări a Rusiei”, ceea ce atestă că Rusia Haliciană către începutul anului 1393 nu se afla încă sub autoritatea domnului Moldovei, adică regele nu-și onorase nici obligația de a întoarce împrumutul luat de la domnul Moldovei, nici obligația de a amaneta Haliciul și ținutul ce ține de el.

Regele Poloniei s-a străduit să confere procedurii de instituire a vasalității o formă și un conținut care să fie adecvate situației. El a văzut în boierii Moldovei calea cea mai sigură de instaurare a suzeranității efective, cel puțin, la aceasta indică termenii utilizați în actele respective. De aici, considerăm că nu întâmplător patru mari boieri moldoveni, înainte de 6 ianuarie 1395, promit regelui Wladislaw Jagiello că Ștefan I va veni personal pentru a se supune regelui, atunci când va fi chemat (Costăchescu 1932, 610). Promisiunea boierilor „ca să nu se mai vorbească nici un cuvânt despre Colomeea și despre Sneatyn și despre Pocuția” de către domnul Moldovei, atestă divergențe teritoriale serioase, adică până la începutul anului 1395 regele Poloniei nu achitase suma de bani împrumutată, dar nici nu amanetase teritoriile promise prin actul din februarie 1388. Cât privește Țețina și Hmielev, boierii propuneau ca problema dată să fie discutată la o viitoare întrevedere dintre Ștefan I și Wladislaw Jagiello. Cu toate acestea, soluția propusă de boieri apare inexplicabilă: „se va tocmi după voia Craiului” (Costăchescu 1932, 610).

Întrebarea, de ce regele Poloniei trebuie să rezolve problema dată, în ce temei lui îi aparținea prioritatea, rămâne deocamdată fără răspuns. Putem doar bănuși că originea acestui conflict teritorial,

Țețina și Hmielev, nu pare a se afla în împrumutul acordat de Petru Mușat lui Wladislaw Jagiello. Este vorba aici de două regiuni diferite din punct de vedere administrativ-teritorial, Pocuția cu orașele Colomeea și Sneatin, și Țara Șepenițului cu orașele Hmeliev și Țețina, adică exact de acele teritorii pe care anterior Ungaria, conform cercetărilor istoricilor polonezi, le-ar fi cedat Țării Moldovei. Ilie Corfus, într-o recenzie la un studiu al istoricului polonez Zdzisław Spieralski, recenzie reactualizată și completată de Șerban Papacostea cu noi informații (Papacostea 2001, 45-46), scria următoarele: „În ceea ce privește Pocuția, autorul (Z. Spieralski) spune că pare să fie adevărat ceea ce s-a scris mai demult la noi că Moldova a obținut această provincie dimpreună cu Țara Șepenițului din partea Ungariei în perioada când aceasta stăpânea Rusia Haliciului. În tot cazul, ulterior, domnii moldoveni și-au motivat frecvent pretențiile asupra Pocuției prin **aceea că regele Ungariei le-a cedat drepturile asupra ei** (deci, nu prin împrumutul de la 1388, cum de obicei se consideră - I.E.). De aceea autorul (Z. Spieralski - I.E.) afirmă că nu este exclus ca Pocuția și Țara Șepenițului să fi fost cedate de unguri moldovenilor în timpul lui Ludovic cel Mare sau mai curând după moartea lui, în general în perioada dintre 1370 și 1387” (Corfus 1968, 221).

Actul boierilor moldoveni amintit mai sus, redactat înainte de 6 ianuarie 1395, nu amintește nimic nici despre Halici, nici despre împrumutul acordat de Petru Mușat lui Wladislaw Jagiello.

Ținând cont de poziția boierilor exprimată în actul semnat de ei și de faptul că Ștefan I a obținut scaunul Moldovei cu sprijinul regelui polon, la 6 ianuarie 1395 domnul Moldovei și boierii semnau un alt document, care, în opinia lui Veniamin Ciobanu, „consfințează din punct de vedere juridic, consolidarea suzeranității restrictive a Poloniei asupra Moldovei” (Ciobanu 1990, 117), înțeleasă de numitul autor în sensul unei restrângeri drastice „a libertății de mișcare pe plan extern a domnului moldav, implicarea lui directă și necondiționată în politica externă poloneză” (Ciobanu 1990, 112). Pe de altă parte, Gheorghe Pungă aprecia actul din 6 ianuarie 1395 doar o scrisoare „de încredințare sau de făgăduință” (Pungă 1999, 129).

Totuși, este de reținut că domnul Ștefan I a ținut să precizeze că el a obținut domnia Moldovei „din ajutorul lui Dumnezeu și al mărețului Crai, Vla-

dislav”. Este primul act în care se menționează sprijinul polonez, dar totuși, pe primul loc este plasat „ajutorul lui Dumnezeu”, care, în acest context, trebuie înțeles ca și fraza utilizată anterior de Roman I, ce se intitula domn al Moldovei „din mila lui Dumnezeu”. În legătură cu formulările date este de remarcat observația judicioasă a lui Valentin Al. Georgescu, care vedea în ele „o doctrină românească a suzeranității și a independenței: există o închinare sau un omagiu al unui suveran independent, atunci când este vorba de un domn autocrat din mila lui Dumnezeu, și o închinare de vasal, atunci când închinătorul poate sau trebuie să declare că stăpânirea lui vine de la suzeranul cărui i se face închinarea. O situație intermediară este aceea când se spune că domnia vine de la Dumnezeu și de la pretinsul sau realul suzeran” (Georgescu 1980, 227).

Referindu-se la raporturile moldo-polone din anul 1400, Constantin Rezachevici pune în circuitul științific un fragment din *Cronica* anonimă a Moldovei, ulterior publicată integral (Cronica 2006), descoperită de acest savant la Cracovia și în care se afirmă că „regele Wladislaw a zălogit în 1400 lui Alexandru, principe al Moldovei, Pocuția, Sniatinul și Colomeea pentru 1000 de ruble, cum o dovedește originalul acestei tranzacții care se afla în arhiva Republicii” (Rezachevici 2001, 473; Cronica 2006, 133). Din această informație a *Cronicii* anonime, Constantin Rezachevici constată că „actul (la care face referință *Cronica* - I.E.) nu mai este astăzi cunoscut”, dar, specifică autorul, „fără îndoială el a existat, dovedind că la începutul domniei lui Alexandru vistieria dispunea de această sumă relativ însemnată” (Rezachevici 2001, 473).

Evident, pentru eventualitatea unei asemenea tranzacții trebuie să bănuim raporturi destul de amicale dintre Alexandru cel Bun și regele Wladislaw Jagiello. Dar asemenea raporturi între rege și domn în a doua jumătate a anului 1400, de când se știe cu siguranță că Alexandru era domn, nu au existat. Cu atât mai mult ele nu au putut exista în timpul când Alexandru lupta pentru ocuparea scaunului.

Opinia lui Constantin Racoviță precum că la urcarea în scaun Alexandru cel Bun ar „fi acceptat starea de fapt moștenită și se recunoaște vasal regelui Poloniei”, nu poate fi acceptată. Afirmând acestea, Constantin Racoviță pornea de la ideea

că în acel timp „omagiu ajunsese de mult să fie considerat ca înlănțuind și pe urmașii vasalului” (Racoviță 1940, 258, 261). În pofida faptului că actele semnate de domnii Moldovei prevedeau, formal, răspândirea valabilității lor și asupra urmașilor, în realitate asemenea prevederi nu au avut pentru aceștea nici o consecință practică. Al doilea argument invocat de Constantin Racoviță a fost că la 1401 Alexandru cel Bun, „în hrisovul dat pentru episcopia armeană din Suceava se considera vasal” (Racoviță 1940, 261). Nici acest argument nu poate fi considerat valabil din cauză că în actul din 30 iulie 1401 nu este vorba de regele Poloniei, ci de marele cneaz al Lituaniei; episcopul armenesc Ohanes a venit cu scrisori de la patriarhul Antonie al Constantinopolului, beneficiind și de „ajutorul domnului nostru, marele cneaz Vitovt” (DRH 1975, I, 21). Așadar, dacă admitem anumite relații de vasalitate ale domnului Moldovei, atunci ele puteau fi numai în raport cu Vitovt și nicidecum cu Wladislaw Jagiello, rege al Poloniei.

În același timp, starea tensionată dintre Moldova și Polonia este subliniată în actul de credință din 9 decembrie 1400, act datat anterior de Mihai Costăchescu cu 25 martie 1400 (Costăchescu 1932, 619), datare rectificată ulterior de Constantin Cihodaru cu luna decembrie (Cihodaru 1990, 63), rectificare acceptată de Constantin Rezachevici (Rezachevici 2001, 456), remis regelui Poloniei Wladislaw Jagiello de către Ivașcu, un fiu al lui Petru Mușat, refugiat în Polonia. Ivașcu își exprima satisfacția că regele și marele cneaz al Lituaniei l-au luat „ca slujitor” (Costăchescu 1932, 619) și promitea că îndată ce va ajunge domn în Moldova, îi va sluji cu credință pe ambii, împreună cu toată Țara Moldovei (în originalul latin – **Ter-ra Valachiae** - I.E.) și în veci nu-și va căuta alți domnitori (=suzerani) (Costăchescu 1932, 619). Ivașcu se mai obliga să lase Poloniei „această țară a Șepințului și aceste orașe, ce sunt în ea, după vechea graniță” (Costăchescu 1932, 620). Deci, este vorba de Țara Șepenițului, și nu de Pocuția, cum credea Constantin Cihodaru (Cihodaru 1990, 62). Clauza este remarcabilă prin aceea că atestă existența și la sfârșitul anului 1400 a problemei teritoriale pentru Țara Șepenițului, izvorul căreia duce, la acea probabilă cedare făcută Moldovei, la o dată neprecizată, de către unul dintre regii Ungariei (Corfus 1968, 221; Papacostea 2001, 45) și la care ulterior au pretins polonezii. Și tot prin

același act, Ivașcu se obliga să renunțe la suma de bani împrumutată regelui de către tatăl său, Petru Mușat (Costăchescu 1932, 619-621).

Așadar, actul dat atestă fără putință de tăgadă că, în luna decembrie 1400, problema împrumutului lui Petru Mușat de la 1388 nu fusese încă rezolvată, banii nu fuseseră încă înapoiți de către regele Poloniei, dar nici problema teritorială nu era epuizată. Faptul că Ivașcu promite că va „lăsa” regelui Țara Șepenițului și orașele din ea „după vechea graniță”, ar putea fi interpretată în sensul că regiunea dată, la acel moment, era în componența Moldovei, dar și în sensul că nu era parte componentă a Moldovei și că ulterior el nu va mai înainta pretenții față de această regiune.

În lumina celor două surse citate se evidențiază un paradox inexplicabil: pe de o parte regele Poloniei încă nu restituise Moldovei suma de bani pentru care promisese că va zălogi mai multe teritorii și încă mai pretindea la Țara Șepenițului; pe de altă parte, Alexandru cel Bun ar mai fi împrumutat regelui 1000 de ruble, pentru care Wladislaw Jagiello i-ar fi zălogit Pocuția cu orașele Sneatyn și Colomeea.

În acest context considerăm că este vorba de o confuzie, mai bine zis de o eroare cronologică în *Cronica* anonimă utilizată de Constantin Rezaचेvici, or, suma de 1000 de ruble și teritoriile amintite în *Cronica* anonimă – Pocuția, Sneatynul și Colomeea apar într-un document semnat de regele Poloniei Wladislaw Jagiello la 12 aprilie 1411. În actul respectiv regele recunoaște că a mai rămas dator „o mie ruble de argint frâncesc” lui Alexandru cel Bun, bani care au fost împrumutați regelui nu de actualul domn, ci de „înaintașii lui”, precizare peste care nu putem pur și simplu trece, și făgăduiește că va plăti datoria în următorii doi ani de zile. Dacă la scurgerea timpului de doi ani de zile, adică până la 12 aprilie 1413, datoria nu va fi achitată, atunci regele va ceda lui Alexandru cel Bun teritoriile Pocuției, Sneatynul și Colomeea (Costăchescu 1932, 640-642). Ilie Minea era convins că regele și-a onorat obligația și că de la Paștile anului 1413 Țara Pocuției era în stăpânirea domnului Moldovei (Minea 1926, 24), convingere care nu are însă nici un temei.

Dar textul *Cronicii* anonime poate fi interpretat și în alt fel. Într-adevăr, putea să existe un original din anul 1400 în care să fie amintită suma de 1000 de ruble, numai că ea nu a fost împrumutată

de Alexandru cel Bun regelui polon, ci acesta recunoaște, cum o va face și la 1411, că are datoria respectivă față de Moldova. Oricum, considerăm și în continuare că ipoteza privind un nou împrumut oferit de Alexandru cel Bun regelui Poloniei în anul 1400 care, aparent, ar reieși din *Cronica* anonimă, trebuie înlăturată, ea nu are nici un suport documentar.

Este important de atenționat asupra faptului că despre un împrumut al domnului Moldovei către regele Poloniei știa și Grigore Ureche, care, scria: „Avându decii craiul leșescu a face oaste asupra lui Jicmontu craiul ungurescu, pus-au zălog la Alixandru vodă, Sniatinul și Colomăia și toată Pocuția și au luat 1.000 de ruble de argint. Și într-același an au murit Alixandru vodă, după ce au domnit 32 de ani și 8 luni. Și banii au rămas la leși” (Ureche 1988, 78). Așadar, suma de 1.000 de ruble ar fi fost împrumutată de domnul Moldovei regelui Poloniei tocmai la 1431, lucru care, știind relațiile tensionate dintre Moldova și Polonia, apare neverosimilă.

Referindu-se la politica lui Ștefan cel Mare de la începutul secolului al XVI-lea, Constantin Rezaचेvici, pe bună dreptate, scrie că domnul Moldovei „s-a angajat între 1501-1503 în propriul său război cu Polonia pentru păstrarea stăpânirii Pocuției, care provenea din neplata în întregime a sumei împrumutate în 1388 de regele Wladislaw Jagiello de la Petru, fiul Margaretei” (Rezachevici 2004, 67). Așadar, domnia sa acceptă ideea că la baza conflictului pentru **Pocuția** s-a aflat împrumutul lui Petru Mușat și nu al lui Alexandru cel Bun. Însă în notele explicative la *Cronica* Moldovei de la Cracovia **accentele** sunt schimbate, autorul consideră că deoarece „nici de această dată (1411 - I.E) regele nu și-a achitat datoria (din 1400 - I.E.), de acum înainte domnii Moldovei vor pretinde mereu până la 1538 stăpânirea Pocuției din Podolia, nu a Haliciului din Rusia, ceea ce nu s-a observat până acum” (Cronica 2006, 178). În continuare numitul autor scrie că „la 1388 regele **zălogește** (s.n. - I.E.) ... orașul nostru Halici, și cu acest ținut ce atârână de el” (Cronica 2006, 178).

Dar la 1388 regele Wladislaw Jagiello nimic nu zălogește domnului Moldovei, situație observată de unii autori (Racoviță 1940, 238). Actul regelui din 3 februarie 1388 ne spune destul de clar că domnul Moldovei „ne-a împrumutat patru mii de ruble ... și are a ne aștepta de la acest lăsat de sec

până în trei ani, iar noi făgăduim ... să le întorcem deplin aceste patru mii de ruble peste trei ani, la lăsatul secolui. Iar dacă nu-i vom întoarce la zi ... atunci orașul nostru Halici, și acest ținut ce atârnă de el îl vom pune amanet, pentru aceste patru mii” și „ei îl vor ținea atâta, până când nu le vom da deplin” (Costăchescu, 1932, 605-606). Deci, zălogul indicat, „orașul nostru Halici, și acest ținut ce atârnă de el”, nu se punea la 1388, ci urma să fie pus peste trei ani de zile, adică din februarie 1391. Altă interpretare a acestui text nu credem că este posibilă.

Dar, conform actului din 10 februarie 1388, Petru Mușat se declară gata să împrumute regelui doar trei mii de ruble (Costăchescu 1932, 604). În această situație, nu excludem posibilitatea că odată cu modificarea sumei împrumutate s-a modificat ulterior și oferta regelui privind teritoriile ce vor fi puse drept zălog. Despre aceasta, credem, că atestă actul boierilor moldoveni redactat înainte de 6 ianuarie 1395 în care ei făgăduiesc „ca să nu se mai vorbească nici un cuvânt despre Colomeea și despre Sniatyn și despre Pocuția”, iar problema Țeținei și Hmeliovului urma să fie discutată de domn și rege la o întâlnire ulterioară (Costăchescu 1932, 609-611), situație cunoscută și autorului anonim al *Cronicii Moldovei* (Cronica 2006, 133).

Așadar, Haliciul și ținutul care atârnă de el, amintite în actul de la 1388, nu mai este amintit în actul redactat înainte de 6 ianuarie 1395, acum sunt amintite exact acele teritorii invocate în pretinsul act de împrumut din 1400. De aceea, faptul că în actul din 1388 se amintește Haliciul și ținutul care atârnă de el, iar în pretinsul act de la 1400 – Colomeea, Sniatynul și Pocuția, nu poate fi invocat în calitate de argument pentru demonstrarea a două împrumuturi deosebite, unul la 1388 și altul la 1400, fiindcă teritoriile în cauză, Colomeea, Sniatynul și Pocuția sunt amintite încă în actul scris înainte de 6 ianuarie 1395. Cu atât mai mult cu cât în studiul publicat în 2001 Constantin Rezachevici afirma că în schimbul împrumutului „regele zălogește pentru trei ani orașul și ținutul Halici cu Pocuția” (Rezachevici 2001, 453). În ce privește fraza „pentru trei ani”, explicațiile necesare le-am dat mai sus. Referitor la „orașul și ținutul Halici **cu Pocuția**”, credem, că în acest caz Constantin Rezachevici are perfectă dreptate, chiar dacă Pocuția nu este amintită în actul regelui din 1388; ea, fiind situată între hotarul nord-vestic al Moldovei

și Halici, nicidecum nu putea să nu fie inclusă în zălogul preconizat. Dar, după cum s-a arătat mai sus, putea interveni și o modificare a teritoriilor ce urmau a fi amanetate, în virtutea faptului că fusese modificată suma de bani ce urma să fie împrumutată regelui.

Evident, relațiile cu regele Poloniei, chiar dacă existau problemele la care s-a atenționat, trebuiau normalizate și, în anul 1402, Alexandru cel Bun promitea la Suceava să slujească, să ajute și să sfătuiască pe Wladislaw Jagiello (Costăchescu 1932, 621-622). Făgăduința dată a fost materializată, conform *Cronicii* de la Cracovia, prin depunerea personală a omagiului de credință de către domnul Moldovei, în prima jumătate a anului 1404, când Alexandru cel Bun ar fi depus omagiul de vasalitate față de regele Poloniei la Sniatyn (Cronica 2006, 133, 179). La 1 august 1404 domnul Moldovei sosește la Camenița și depune iarăși omagiul de vasalitate regelui polon (Costăchescu 1932, 625-627), într-o situație tensionată, creată de încercarea lui Roman, fiul lui Petru Mușat „să redobândească țara”. În act sunt nominalizați și 15 boieri „pani **valahi (români - I.E.)**, pământeni **moldoveni**”, care de asemenea, în numele celorlalți boieri din Moldova, depun jurământul de credință. Printre boierii menționați în document este și „pan Hotco de la Țeațina”, deci din Țara Șepenițului, ceea ce atestă că spinoasa problemă a Țării Șepenițului, care, după cum s-a menționat și mai sus, era o altă unitate teritorial-administrativă decât Pocuția și regiunea Haliciului, fusese rezolvată în favoarea Moldovei, ceea ce, fără îndoială, a constituit o premisă serioasă pentru concilierea lui Alexandru cel Bun cu regele Wladislaw Jagiello și pentru afirmarea statului Țara Moldovei. Problema dată a fost rezolvată, în sensul că regele Poloniei a renunțat la pretențiile sale asupra acestui teritoriu, în favoarea Moldovei în perioada de timp cuprinsă între 4 august 1400 de când avem un act original de la Alexandru cel Bun și numitul boier Hotco de la Țeațina nu apare (DRH 1975, A, I, 16-17), și 28 iunie 1401 când el este amintit, alături de Șandru de la Hotin (DRH 1975, A, I, 19-20).

Un interes deosebit pentru subiectul nostru prezintă actul semnat de regele Wladislaw Jagiello pe 13 decembrie 1433, act care reglementa problema hotarelor dintre cele două țări. Dacă în alte două scrisori Ștefan este apreciat drept „preaputernicul” voievod al Țării Moldovei, aici el devine „iubitul nostru (al regelui - I.E.) prieten” (Costă-

chescu 1932, 661). „Scumpul nostru prieten” și urmașii lui, conform regescului document, „vor stăpâni Țara lor a Moldovei, toată, în toate granițele ei” (Costăchescu 1932, 662). Așadar, nici cea mai mică aluzie că regele ar fi „stăpân” al Moldovei, că țara ar fi o „feudă” a sa. Regele mai promite că-l va apăra și ocroti pe domn de „orice supărare și de toate nedreptățile” și va apăra „țara lui” (a lui Ștefan - I.E.) împotriva tuturor dușmanilor.

În același timp, regele garantează integritatea teritorială a Țării Moldovei „în granițele ei”, granițe care sunt mai jos precizate. Regele subliniază că „îi dăm și i-am dat, în veac, aceste orașe, Țețina și Hmelovul, cu aceste ținuturi și sate, cari aparțin lor”, îl „facem ca pe adevărat stăpân și moșan al acestor cetăți, Țețina și Hmelovul” (Costăchescu 1932, 662). Așadar, vechea problemă teritorială a Țării Șepenițului care, ca și Pocuția, ar fi fost cedată Moldovei, la o dată neprecizată, de către Ungaria, a fost rezolvată în favoarea Moldovei. Cât privește Pocuția, a doua problemă teritorială existentă între cele două state, Ștefan al II-lea renunța la pretențiile asupra ei în favoarea Poloniei.

În legătură cu subiectul dat, merită toată atenția informațiile *Cronicii* Moldovei de la Cracovia referitor la campaniile lui Alexandru cel Bun „în Podolia și în Rusia” și în „stărostiile Colomeea și Sniatyn” (Cronica 2006, 135, 137), adică în Pocuția. Prezintă un mare interes și datele privind pagubele provocate și amănuntul că Ștefan, după ce devine domn (1433), trimite o solie la rege solicitând ca acela „să ierte ceea ce tatăl său făcuse înaintea morții și pagubele provocate în Podolia și Pocuția” (Cronica 2006, 135). Faptul că Alexandru cel Bun a atacat Pocuția la 1431 atestă limpede situația că la acel moment ținutul dat nu era în componența Moldovei, adică regele polon nu și-a onorat obligația de a-l zălogi real, așa cum se promisese. De asemenea, la 1433 Pocuția nu era a Moldovei, ci a Poloniei, dacă ținutul ar fi aparținut Moldovei, „iertarea” de către rege a pagubelor provocate de fostul domn al țării nu are nici un sens. Solia dată mai obiecta regelui că el nu trebuia să-l considere pe Ștefan dușmanul său și să-l susțină pe Ilie, fiindcă noul domn, „după pilda înaintașilor săi”, „voia să depună omagiu ... să dea tribut ... și trupe în ajutor” (Cronica 2006, 135). Hotinul, care la acea dată era în componența Poloniei, nici nu a fost pus în discuție. De la satul Potoc până la Marea Neagră hotarul dintre cele două state era stabilit pe râul Nistru.

Actul semnat de regele Poloniei Wladislaw Jagiello, examinat mai sus, atestă cu lux de amănunte că regele a recunoscut și recunoaște Țara Moldovei ca stat independent și suveran, cu domnul ei, cu hotare bine stabilite („îi dăm și i-am dat în veac, aceste orașe, Țețina și Hmelovul, cu aceste ținuturi și sate, care aparțin lor ... îl facem ca pe adevărat stăpân și moșan al acestor cetăți, Țețina și Hmelovul ... iar între aceste orașe și între țara noastră a Rusiei, va fi această graniță veșnică: mai întâi între orașul nostru Sneatyn și între Șepiņ, Șepiņ aparține Moldovei, pe aceste le desparte râul Colocin, iar de la râul Colocin drept peste câmpia Bolohovului, până la râul cel mare, Nistrul, mai sus de satul Potoc, Potoc aparține Țării Moldovei”) și că între cele două state se statornice, în esență, o alianță politico-militară, alianță exprimată în termenii medievali ai timpului, termenii unei societăți puternic ierarhizate.

La cele afirmate mai sus, considerăm necesare următoarele considerații finale:

În favoarea opiniei că **Lista** orașelor rusești a fost alcătuită anume în perioada anilor 1375-1381 ar servi și concluzia istoricului polon Zdzisław Spieralski prezentată, după cum s-a subliniat și mai sus, în istoriografia românească într-o recenzie a lui Ilie Corfus: „În ceea ce privește Pocuția, autorul spune că pare să fie adevărat ceea ce s-a scris mai demult la noi că Moldova a obținut această provincie dimpreună cu Țara Șepenițului din partea Ungariei în perioada când aceasta stăpânea Rusia Haliciului. În tot cazul, ulterior, domnii moldoveni și-au motivat frecvent pretențiile asupra Pocuției prin aceea că regele Ungariei le-a cedat lor drepturile asupra ei. De aceea autorul afirmă că nu este exclus ca Pocuția și Țara Șepenițului să fi fost cedate de unguri moldovenilor în timpul lui Ludovic cel Mare sau mai curând după moartea lui, deci în general în perioada dintre 1370 și 1387” (Corfus 1968, 221).

Așadar, și **Lista** orașelor rusești, și concluzia lui Zdzisław Spieralski în mod fericit se completează una pe alta și atestă aceeași situație: la începutul penultimului deceniu al secolului al XIV-lea regiunea Pocuția cu orașul Colomeea și Țara Șepenițului erau parte componentă a Țării Moldovei.

Se cunoaște și faptul că, în anul 1377, între Lituania și Ungaria a fost semnat un tratat de pace prin care Haliciul, Holmul și Belzul, adică întreaga Rusie Roșie, treceau sub stăpânirea directă a Ungariei (Тихомиров 2006).

Segmentul cronologic indicat – 1377, trecerea Rusiei Roșii sub controlul politic al Ungariei, și – 1382, decesul regelui ungar Ludovic I, pare timpul cel mai indicat pentru acordarea de către Ludovic I a unor teritorii lui Petru Mușat. Cedarea acestor regiuni de către Ungaria ar putea semnifica atât recunoașterea puterii militare a Moldovei, care reușise să înfrunte anterior o invazie lituaniană, cât și tendința lui Ludovic I de a menține Moldova, dacă nu sub suzeranitatea sa efectivă, cel puțin sub una pur nominală. În același timp, prin cedarea Pocuției și Țării Șepenițului, Moldova a fost inclusă în spinoasa problemă a Rusiei Haliciene, disputată un timp îndelungat de cele două mari puteri ale timpului – Ungaria și Polonia.

Moartea regelui Ludovic I în anul 1382 și atacurile împotriva Lituaniei săvârșite de către cavalerii Ordinului Teuton a marcat o apropiere între Lituania și Polonia, unde moștenitoarea tronului polonez, Jadwiga, fiica lui Ludovic I, a fost încoronată la 15 octombrie 1384. Ceva mai târziu, prin tratatul de la Krewo, care a fost semnat la 14 august 1385, s-a stabilit că marele cneaz al Lituaniei Jagiello și rudele sale vor adera la catolicism, el se va căsători cu Jadwiga, va uni propriile sale teritorii, lituaniene și rusești, cu Polonia. După semnarea tratatului, evenimentele au evoluat cu o re-

peziciune uimitoare: la 12 februarie 1386 șleahța polonă l-a proclamat rege al Poloniei pe Jagiello, pe 15 februarie el a primit catolicismul, la 18 februarie s-a căsătorit cu Jadwiga, iar la 4 martie a fost încoronat rege cu numele de Wladislaw al II-lea (Тихомиров 2006a).

Prin tratatul de la Krewo s-a constituit o unie personală. Conform opiniei istoricului lituanian Eduardas Udavičius „tratatul de la Krewo nu a lichidat formațiunea statală lituaniană: unirea nu a însemnat vasalitatea ei internă sau intrarea în componența Poloniei”. În același timp „unirea a însemnat suzeranitatea Regatului Polon asupra Marelui Cneaz Lituanian sau vasalitatea externă a ultimului. Jagiello, care a unit în baza uniei personale ambele tronuri, a devenit, în calitate de mare cneaz al Lituaniei, vasal sie însuși, în calitate de rege al Poloniei” (Удавичюс 2005, 165).

Materialele examinate mai sus, de asemenea atestă că începând, cel puțin, cu anul 1388 și până în anii '30-'40 ai secolului al XV-lea, când **Listă** a fost definitivată, orașul Pocuția și orașul Colomeea nu a fost niciodată parte componentă a Țării Moldovei, de aceea nu putem admite posibilitatea introducerii unei asemenea corecții în *Listă orașelor rusești* în această perioadă de timp.

Bibliografie

- Andronic 1965:** Al. Andronic, Orașe moldovenești în secolul al XIV-lea în lumina celor mai vechi izvoare rusești. Romanoslavica XI, Istorie, 1965, 203-219.
- Artimon, Mitrea 1996:** Al. Artimon, I. Mitrea, Bacău – reședință voievodală (Bacău 1996).
- Cihodaru 1971:** C. Cihodaru, Începuturile vieții urbane în Iași. Analele științifice ale Universității „Al.I. Cuza” din Iași, (SN), A, Istorie, XVIII (1971), fasc. 1.
- Cihodaru 1990:** C. Cihodaru. Alexandru cel Bun (Chișinău, 1990).
- Ciobanu 1990:** V. Ciobanu. Cauze politice și implicații juridice ale stabilirii raporturilor româno-polone la sfârșitul secolului XIV (1387-1396). AIIIX XXVII, 1990, 103-119.
- Corfus 1968:** I. Corfus, Pagini de istorie românească în noi publicații poloneze. AIIAX V, 1968.
- Costăchescu 1932:** M. Costăchescu, Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare. Vol. II (Iași 1932).
- Cronica 2006:** Cronica Moldovei de la Cracovia. Secolul XIII - începutul secolului XVII. Textul inedit al unui autor polon anonim. Studiu introductiv, ediție, note și bibliografie de Constantin Rezachevici (București 2006).
- DRH 1975, A, I:** Documenta Romaniae Historica, A. Moldova, I, 1384-1448, Volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și L. Șimanschi (București 1975).
- Georgescu 1980:** V.Al. Georgescu, Instituțiile statelor românești de-sine-stătătoare. In: Constituirea statelor feudale românești (București 1980).
- Georgescu 1995:** V.Al. Georgescu, Organizarea judecătorească în Țara Românească și Moldova (jumătatea secolului al XIV-lea - sfârșitul secolului al XV-lea. SMIM XIII, 1995, 157-171.
- Giurescu 1997:** C.C. Giurescu, Târguri sau orașe și cetăți moldovene. Din secolul al X-lea la mijlocul secolului al XVI-lea. Ed. II (București 1997).
- Gorovei 1986-1987:** Șt.S. Gorovei, La începuturile orașului Bacău. Carpica, XVIII-XIX, 1986-1987, 265-283.
- Gorovei 1997:** Șt.S. Gorovei, Întemeierea Moldovei. Probleme controversate (Iași 1997).

- Gumenâi 2002:** I. Gumenâi, Istoria ținutului Hotin. De la origini până la 1806 (Chișinău 2002).
- Minea 1926:** I. Minea, Informațiile românești ale Cronicii lui Jan Dlugosz (Iași 1926).
- Papacostea 2000:** Ș. Papacostea, Drumurile comerciale internaționale și geneza statelor românești în viziunea lui Nicolae Iorga și în istoriografia zilelor noastre. SMIM XVIII, 2000, 45-56.
- Papacostea 2001:** Ș. Papacostea, Evul mediu românesc. Realități politice și curente spirituale (București 2001).
- Parasca 2002:** P. Parasca, La obârșia Mitropoliei Moldovei (Chișinău 2002).
- Pungă 1999:** Gh. Pungă, Studii de istorie medievală și științe auxiliare (I) (Iași 1999).
- Racoviță 1940:** C. Racoviță, Începuturile suzeranității polone asupra Moldovei (1387-1432). Revista Istorică Română X, 1940, 237-332.
- Rezachevici 2001:** C. Rezachevici, Cronologia critică a domnilor din Țara Românească și Moldova, a. 1324-1881, I, Secolele XIV-XVI (București 2001).
- Rezachevici 2004:** C. Rezachevici, Ștefan cel Mare, Ivan III, Sofia Tominicina (Paleolog) și Elena Stefanovna Voloșanca – legături dinastice și politice. SMIM XXII, 2004, 51-72.
- Spinei 2001:** V. Spinei, Cronicari italieni despre repercusiunile mării invazii mongole din 1241-1242 asupra românilor. SMIM XIX, 2001, 169-206.
- Șimanschi 1980:** L. Șimanschi. Cele mai vechi sigilii domnești și bisericești din Moldova (1387-1421). АИИХ XVII, 1980.
- Ureche 1988:** Gr. Ureche, Letopisețul Țării Moldovei (Chișinău 1988).
- Войтович 2000:** Л. Войтович, Князівські династії Східної Європи (кінець IX - початок XVI ст.). Склад, суспільна і політична роль. Історико-генеалогічне дослідження. Львів: Інститут українознавства НАНУ, 2000. (<http://izbornyk.org.ua/dynasty/dyn56.htm>) (ultima accesare 15 ianuarie 2010).
- Данилевский 1997:** И. Данилевский, Загадки „Русьской земли». Знание-сила 11, 1997 (<http://www.krotov-info/history/10/2/1997dani.html>).
- Наумов 1974:** Е.П. Наумов, К истории летописного «Списка русских городов дальних и ближних». В сб.: Летописи и хроники. Сборник статей. 1973 г. (Москва 1974), 151-163.
- Параска 1981:** П.Ф. Параска, Внешнеполитические условия образования Молдавского феодального государства (Кишинев 1981).
- Подосинов 1978:** А.В. Подосинов, О принципах построения и месте создания „Списка русских городов дальних и ближних”. В сб.: Восточная Европа в древности и средневековье (Москва 1978), 40-48.
- Полевой 1979:** Л.Л. Полевой, Очерки исторической географии Молдавии XIII-XV вв (Кишинев 1979).
- Полное 1913:** Полное Собрание Русских Летописей, Т. XVIII (Санкт Петербург 1913).
- Рыбаков 1953:** Б.А. Рыбаков, Древние руссы. Советская археология XVII, 1953.
- Тимошук 1964:** Б.А. Тимошук. Исчезнувшие города Буковины. Вопросы истории 5, 1964.
- Тихомиров 2006:** А.В. Тихомиров, Внешняя политика и дипломатия Великого Княжества Литовского в 1430-1569 гг. (<http://www.library.by/portalus/modules/belarus/print.php?subaction=>)
- Тихомиров 2006а:** А.В. Тихомиров, Международное положение Великого Княжества Литовского в 1377-1393 гг. Кревская Уния ВКЛ и Польши (<http://portalus.ru>) (Publicat la 12 aprilie 2006) (ultima accesare 18 septembrie 2006).
- Тихомиров 1952:** М.Н. Тихомиров, «Список русских городов дальних и ближних». В сб.: Исторические записки, 40 (Москва 1952), 214-259.
- Тихомиров 1969:** М.Н. Тихомиров, Исторические связи России со славянскими странами и Византией (Москва 1969).
- Тихомиров 1956:** М.Н. Тихомиров, Древнерусские города (Москва 1956).
- Тихомиров 1979:** М.Н. Тихомиров, Русское летописание (Москва 1979).
- Удавичюс 2005:** Э. Удавичюс, История Литвы. Т. 1 (Москва 2005).
- Хроника 1966:** Хроника Быховца (Москва 1966).
- Шабульдо 2001:** Ф. Шабульдо, Витовт и Тимур: противники или стратегические партнеры. В сб.: LIETUVA IR JOS KAIMYNAI. Nuo normanų iki Napoleono (Vilnius: Vaga, 2001), 95-105. <http://www.laborunion.lt/memo/modules/sections/index.php?op=viewarticle&artid=19> (ultima accesare 15 ianuarie 2010).
- Янин 1995:** В.Л. Янин, К вопросу о дате составления обзора „А се имена градом всем русским, далним и ближним». В сб.: Древнейшие государства Восточной Европы. Материалы и исследования. 1992-1993 гг. (Москва 1995).
- Янин 1998:** В.Л. Янин, Новгород и Литва: пограничные ситуации XIII-XV веков (Москва 1998).

**Some considerations related to the borders of the Principality of Moldavia
in the second half of 14th century – Pocutsia and Colomeea**

Abstract

The question of territorial formation of the Moldavian feudal state continues to attract the attention of historians. One aspect of this problem is the inclusion of Pocutsia and the city Colomeea in the Principality of Moldavia. Colomeea was mentioned as a “Wallach” city in the known source entitled “The names of all Russian cities in the near neighborhood and far beyond”. Recent studies by Russian historians suggest that this source was compiled around 1375-1381. Corroborating this information with studies made by Polish historians, according to whom Pocutsia and some other territories were given to Moldavia by a Hungarian King, one can conclude that these territories became part of Moldavia around 1377-1387. Available sources so far do not allow determining more precisely the timeframe when these territories were included in the borders of Moldavia.

**Некоторые соображения касающиеся границ Молдавии
во второй половине 14-го века – Покутия и Коломея**

Резюме

Проблема территориального становления Молдавского феодального государства продолжает привлекать внимание историков. Один из аспектов этой проблемы это включение территории Покутии и города Коломея в состав Молдавского государства. Коломея упомянут как «волошский» город в известном источнике *A se имена всем градом рускым далным и ближним*. Последние исследования российских историков свидетельствуют, что данный источник был составлен в 1375-1381 гг. Сопоставимый с исследованиями польских историков, согласно которым Покутия и некоторые другие территории были отданы Молдавии кем-то из венгерских королей, можно сделать вывод о том, что указанные земли вошли в состав Молдавского княжества примерно в период 1377-1387 гг., источники не позволяют определить более точно время нахождения их в состав Молдавии.

09.04.2010

Dr. hab. Ion Eremia, Universitatea de Stat din Moldova, str. Mateevici 60, MD-2009 Chișinău, Republica Moldova,
e-mail: ion_eremia_2007@yahoo.com